

Bu sayı

“Fransa’dan Sudan’a, Haiti’den İran’a, Macaristan’dan Zimbabve’ye, dünyanın dört bir yanında halk isyanları yaşanıyor. Daha da öteye, 2011’den 2013’e dünya, özellikle Arap ülkelerinde tam anlamıyla bir uluslararası devrimci çalkantı yaşadı. Ama işçi ve emekçi sınıfların onlarca ülkede ayağa kalkışı hiçbirinde tam anlamıyla bir zaferle sonuçlanmadı. Bunun için bugün tek tek ülkelerde devrimci proletarya partileri, dünya çapında ise devrimci bir işçi Enternasyonu gerekli.”

Devrimci Marksizm’in, bu yılın Şubat ayının başında çıkan bir önceki 37. sayısının tanıtım yazısı “Bu sayı”, bu paragrafla başlıyordu. O zamandan bu yana geçen üç ay içinde halk isyanlarından oluşan tablo daha da etkileyici hale gelmiş bulunuyor. En az iki ülkede, Cezayir ve Sudan’da, halk isyanları devrimlere dönüştü. Her iki ülkede de politik devrim ilk kısmi zaferini elde etti. Önce Cezayir halkı, haftalarca milyonlarıyla sokaklara çıkarak Mart sonunda 20 yıldır ülkenin tepesine yerleşmiş, 2013’ten beri felçli olduğu halde hâlâ iktidardan çekilmemekte ısrar eden Abdülaziz Buteflika’yı yolcu etti. Ardından Sudan halkı, 30 yıldır yapmadığı zulmü bırakmayan Ömer el Beşir’i Aralık ayı ortasından Nisan başına kadar süren bir mücadeleyle devirdi. Ne var ki, her iki ülkede de devrim derinleşme potansiyeline sahip. Cezayir halkı 12 Cuma’dır hiç gevşemeden, hiç yorulmadan sokaklara çıkıyor ve sadece Buteflika’nın değil, bugünkü rejimin bütün sorumlularının ve hizmetkârlarının çekip gitmesini, halkın yeni bir rejimi yepyeni bir yönetim altında inşa etme gücüne kavuşmasını talep ediyor. Sudan’da ise devrimler tarihinde az görülmüş bir şey yaşanıyor: Sudan halkı 6 Nisan’dan bu satırların yazılmakta olduğu 12 Mayıs’a kadar yüz binleriyle, bazı gün milyonlarıyla, ülkenin başkenti Hartum’da, Genelkurmay karargâh binasının önünde göz yaşartıcı bir mücade-

le verdi, ordunun siyasi iktidarı bütünüyle halka devretmesini talep etti. Ramazan başladı, ama kimse yerinden kıpırdamıyor. Halk pes etmiyor. Son günlerde, el Beşir düşeli beri ilk kez güvenlik güçleri ve milisler halka saldırdı. Bundan sonrası nasıl gelişecek, yaşayarak göreceğiz, ama şimdiden altını çizerek söyleyelim: Sudan halkı bu direngenliği ile tarih yazıyor.

Sudan ve Cezayir’de yaşanmakta olan devrimlerin, bu ülkelerin her birinin ölçeğini aşan bir anlamı var: Her iki ülke de, Afrika kıtasında yer alan iki Arap ülkesi. Bu bakımdan 2011 yılında patlak veren, 2013’e kadar bütün hızıyla süren, Mısır ile Tunus’ta ilk evresinde başarılı olan ama aynı zamanda Yemen, Bahreyn ve başka ülkelere de yayılan Arap devriminin Mısır’da 2013’te yaşanan yenilgiye rağmen sönmediğini, ateşin şimdi, ilk fırtınada yer almayan başka ülkelerde yeniden parladığını gösteriyor bu devrimler. Arap devrimi ve (Cezayir’in bir Kuzey Afrika ülkesi olduğu hatırlanırsa) Akdeniz devrimi yeniden ayağa kalkıyor.

Akdeniz’in ötesinde, Avrupa kıtasında, tam da Cezayir’in kuzeyindeki Fransa’da ise Sarı Yelekliler hareketi, zayıflamakla birlikte bir türlü sona ermiyor. 17 Kasım 2018’de başlayan hareket, siz okuyucularımız bu satırları okurken altı ayını doldurmuş olacak. Bir yılın yarısı boyunca, haftalar birbirini izliyor, Macron hükümeti “ulusal tartışma” adı altında mücadeleyi massetme atakları yapıyor, üst üste ekonomik tavizler veriyor, ama örgütsüz, yoksul bir kitle bir türlü susmuyor. Sarı Yelekliler hareketi belki yaz geldiğinde sönümlenecek. Ama bir şeyi çok açık bir şekilde gösterdikten sonra: Yoksulluğun gittikçe arttığı, zenginlerin onlarca yıldır göz göre göre sürekli kayırıldığı, eşitsizliklerin Ekim devriminden, yani bir yüzyıldan beri görülmemeyen bir düzeye ulaştığı koşullarda, sadece az gelişmiş (ya da Birleşmiş Milletler istatistiklerinin kibar diliyle “gelişmekte olan”), emperyalizme bağımlı ülkelerde değil, emperyalist ülkelerin kendisinde de halk, mücadeleye, isyana, günü geldiğinde devrime isteklidir, için için ona hazırlanmaktadır.

Geçmişteki olayları, özel olarak da 2011-2013 Arap devrimini dergimiz titizlikle ve ayrıntılı olarak ele almıştı. Şimdi sürmekte olan Cezayir ve Sudan devrimlerini de *Devrimci Marksizm* yazarları başka yayınlarda yakından izlediler. Ama bu sayıya bu konuda en azından bir yazı yetiştirmek isterdik. Bu eksiğimizi gelecek sayımızda kapatmak için elimizden geleni yapacağız.

Bütün bu toplumsal çalkantıların, halk isyanlarının, devrimlerin 2008 yılında yaşanan finans çöküşünden sonra dünya ekonomisini ele geçirmiş olan Üçüncü Büyük Depresyon’un yarattığı özel ortamda ortaya çıktığını dergimiz çöküş yaşanalı beri söylüyor. Aynı zamanda, devrimci yükselişlere paralel olarak faşizmin de koşulların uygun olduğu bölge ve ülkelerde yükseleceği öngörüsünü yapıyor dergimiz bir süredir. İşte bu sayımız, faşizm ve devrimin paralel yükselişi içinde ışığını ilkine tutuyor. Dergimizin çıkacağı günlerde, 23-26 Mayıs tarihleri arasında Avrupa Birliği’nin (AB), Brexit bir türlü gerçekleşmediği için hâlâ 28 olan üye ülkesinde

Avrupa Parlamentosu seçimleri düzenleniyor. Üstelik, bugüne kadar bir gevezeler kulübü kadar işlevsiz kalmış olan Avrupa Parlamentosu, bu sefer, yeni düzenlemelere bağlı olarak, AB'nin yürütme organı olan Avrupa Komisyonu'nun başkanını seçecek. Böylece, seçimler çok daha pratik bir anlam taşıyor. İşte bu seçimlerde, aynen 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde olduğu gibi, dergimiz yazarlarının kullandığı terminoloji ile ön-faşist partilerin bir kez daha bir oy patlaması yapması hiç şaşırtıcı olmayacaktır. Elinizdeki sayının ilk dosyası, bu olası oy patlamasının kaynaklarını araştırmak üzere faşizm, daha doğrusu ön-faşizm üzerine yazılardan oluşuyor.

Dosyanın ilk yazısı Sungur Savran'ın genellikle "popülist" adı takılan hareketlere ilişkin bir uluslararası ufuk taraması ile açılıyor. Savran önce olguları gözden geçiriyor, Avrupa merkez olmakla birlikte Kuzey ve Güney Amerika ve Asya'yı da göz önüne alarak bu tür hareketlerin hangi ülkelerde nasıl geliştiğini özetliyor. Ardından bu hareketlerin ortak yanları temelinde esas ayırt edici karakteristiklerini öne çıkartmaya çalışıyor. Bu yazının 34. sayımızda yayınlanmış olan ilk bölümünde Savran klasik faşizm deneyiminden hareketle faşizmin temel özelliklerini belirlemiştir. Şimdi günümüzün hareketlerinin karakteristiklerini faşizmin bu temel özellikleri ışığında değerlendiriyor ve bunların özünde faşizme yönelen hareketler olduğunu, ama bazı özellikleri dolayısıyla tam faşist olarak nitelenemeyeceklerini belirtiyor. Yazara göre bunlar için en uygun nitelme "ön-faşist" partiler olduklarıdır. Savran daha sonra bu hareketlerin hangi sosyo-ekonomik ve politik faktörlerin etkisi altında geliştiklerini ve geleceğe ilişkin gelişme olasılıklarını inceliyor.

Dosyanın diğer iki yazısı, tekil örnekler üzerine araştırmalar. Kurtar Tanyılmaz, geçmişteki Nazizm deneyimi dolayısıyla da, bugün Avrupa Birliği'nin en güçlü ülkesi olduğu için de faşizm bahsinde hayati önem taşıyan Almanya örneğini inceliyor. Almanya'da yapılan son seçimlerle birlikte İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra (1950'li yılların başında kısa bir parantez dışında) ilk defa milliyetçi ve ırkçı söylemi olan bir parti 92 milletvekili ile birlikte meclise girmiş bulunuyor. Tanyılmaz, Almanya için Alternatif (AfD) adlı bu partinin oy oranındaki düzenli artışın Almanya'da faşizmin yükselme eğilimi bakımından bir işaret fişegi olduğunu ama aynı zamanda bu yükselişin ardında başta Alman finans kapitali olmak üzere, devlet aygıtının, hükümetin ve medyanın "yukarıdan" desteğinin de bulunduğunu ortaya koyuyor. AfD partisinin tarihsel gelişimini değerlendirerek söz konusu partinin paramiliter bir sokak yapısıyla organik bağının olmaması nedeniyle henüz ön faşist nitelikte olduğunu belirten Tanyılmaz, bununla birlikte bu partinin isminin çağrıştırdığı gibi aslında Alman tekelci kapitalizminin dünya ekonomisinin ağır bunalım koşullarında farklı bir stratejiye yönelmek bakımından alternatif planının bir ürünü olduğunu vurguluyor. Bu nedenle hem burjuvazinin değişik kesimlerinden hem de devlet aygıtı içinde çeşitli unsurlar tarafından sistematik şekilde desteklediğine

işaret ediyor.

Partinin zaman içinde sadece küçük burjuva kesimlerden değil, aynı zamanda kemer sıkma politikalarından bunalmış olan geniş emekçi kesimlerden de oy aldığını belirten Tanyılmaz, özellikle burjuvazinin küreselci ve AB'ci kanadının izlediği emek düşmanı neoliberal politikalara sürekli taviz veren SPD, Sol Parti ve Yeşiller Partisi'nin de buradaki sorumluluğunu atlamamak gerektiğinin altını çiziyor. Alman tekelci kapitalizminin günümüz bunalım koşullarındaki çıkarlarıyla, faşizme yönelme alternatif planı arasındaki zorunlu bağıntıdan hareketle Tanyılmaz, faşizmin ancak işçi sınıfının örgütlülüğünü darmadağın edebildiği ölçüde bu amacına ulaşabileceğini; bu nedenle, eğer 1930'ların tekrarlanması istenmiyorsa, işçi sınıfının, burjuvazinin o veya bu kanadından bağımsız bir politik hat, bir birleşik işçi cephesi politikası izlemesi gerektiği sonucuna varıyor.

Dergimizde ilk kez ağırladığımız Muzaffer Ege Alper ise Kuzey Avrupa ülkelerini ve onların içinden özel olarak da Finlandiya'yı inceliyor. Alper önce Finlandiya'nın 20. yüzyıl boyunca yaşadığı tarihi gelişme içinde siyasi bir tablo çiziyor ve okuyucuya ülkeyi kısa fırça darbeleriyle ama esaslı biçimde tanıtıyor. Bu tarihi tablo içinde ülkenin kapitalist gelişme patikasını ekonomi içinde özel bir yer tutan telefon şirketi Nokia'nın güzergâhı etrafında özetliyor. Finlandiya'nın aşırı sağ partisi (Gerçek) Finler Partisi'nin (şimdiki adının kısaltmasıyla PS'in) gösterdiği gelişme, yazının merkezinde yer alıyor. Alper buradan Kuzey ülkelerine özgü bir faşist "Enternasyonal"e, Nordik ülkeler olarak bilinen, İskandinavya'yı içeren ama ondan daha geniş olan bölgede örgütlenen Kuzey Direniş Hareketi'ne geçiyor. Böylece, Avrupa'nın en zengin, en eşitlikçi ve en sosyal demokrat olarak bilinen ülkelerinde dahi faşizmin başarı ihtimalinin doğmuş olduğunu ortaya koyuyor.

Tekil ülke örneklerini inceleyen bu iki yazının genel teorik tartışmalara ışık tutacak esaslı incelemeler olduğunu, faşizm dosyasının bu bakımdan zengin bir bütünlük arz ettiğini vurgulamak isteriz. Her iki yazı da çok öğreticidir. Okura, bu yazıların tekil ülkelerle ilgili olması dolayısıyla bunları bir kenara bırakmamasını özellikle tavsiye ederiz.

İkinci dosyamız, sosyalizmin dünyada ve Türkiye'deki tarihinde belirli alanlara el atan çalışmalar. Önce, bir Sovyet dâhisini ele alan bir yazıda, ilk elektronik ve temas edilmeden icra edilebilen tek müzik enstrümanı olan Theremin üzerinden, aletin mucidi, Sovyet bilim insanı Leon Theremin'in hayat hikayesi anlatılıyor. Bu hayat hikâyesi hem Ekim Devrimi'nin bütün zincirlerinden kurtardığı yaratıcı enerjinin ulaştığı doruk noktalarından birini göz önüne seriyor hem de devrimin yozlaşmasıyla birlikte bu enerjinin de nasıl sönmülmeye başladığını gösteriyor. Yazı, Leon Theremin'in kaderi ve devrimin seyri arasındaki ilişki haricinde birkaç hususu daha, tüketici olmayan bir şekilde ele alıyor: Bu enstrümanın nasıl icra edildiği, Leon Theremin'in diğer icatları, İkinci Dünya Savaşı arifesinde Amerika'da ve

daha sonra Sovyetler Birliği'nde (hem emperyalist devletlere karşı hem de Sovyet bürokrasisinin iç mücadelelerinin bir uzantısı olarak) yürüttüğü casusluk faaliyetleri. Son olarak, elektronik müziğin atası olarak kabul edilen bu enstrümanı icra eden sanatçılara ve enstrümanın kullanıldığı eserlere ilişkin bazı örnekler verilirken, müzik dünyasında yarattığı devrim vurgulanıyor.

Günümüzde teknolojik ya da organizasyonel yeniliklerin neredeyse tamamı kapitalizmin hâkimiyeti altındaki ülkelerden kaynaklanırken bunu hayal etmek güç, ama Theremin vakası, bürokrasinin yarattığı durgunluk hâkim hale gelene kadar Sovyet toplumunun sadece sanat ve kültürde değil, teknolojiye de nasıl öncü yeniliklerin başını çekebildiğini ortaya koyuyor.

Dosyanın ikinci yazısı, bir polemik yazısı. Mehmet Turan, Sungur Savran'ın dergimizin 36. sayısında kendisine yönelttiği eleştirilere cevap veriyor. *Mustafa Suphi'nin Partisinde Sosyalizm ve Enternasyonalizm* başlıklı kitabını değerlendirdiği yazısında Savran Mehmet Turan'a çeşitli eleştiriler yöneltmişti. Turan bu sayıdaki yazısında Savran'ın ileri sürdüğü eleştirilere teker teker ve sistematik olarak yanıt veriyor. Özel olarak da, Savran TKP içinde gelişen muhalefetler konusunda kendisini yeterince derin bakmamakla eleştirmişken Turan Savran'ın en çok öne çıkarttığı Muhafız TKP örgütünün önderi konumundaki Nâzım Hikmet'in de düpedüz Stalinist bir anlayışa sahip olduğunu ileri sürüyor.

Son yıllarda çok önemli tarihi olayların 100. yıldönümlerini anma ve dersler çıkartma fırsatı bulduk. *Devrimci Marksizm* gerek Cihan Harbi'nin başlamasının (sayı 25), gerek Ekim devriminin zaferinin (sayı 32-33), gerekse Komünist Enternasyonal'in kuruluşunun (sayı 37) 100. yıldönümleri vesilesiyle büyük önem taşıyan bu tarihi olgulara birer ana dosya ayırmıştı. Türkiye'nin tarihi de bu yüzyıl başı dönemi, 100. yıl anmaları bakımından mümbit bir toprak haline getiriyor. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkiye iki devrim, birçok savaş ve büyük kitle katliamları yaşadı. Bunlardan Ermeni soykırımı, 100. yılında *Devrimci Marksizm*'in bir sayısının (sayı 23) ana dosyası oldu. Bu sayıda modern Türkiye tarihinin iki önemli olayının 110. yıldönümü vesilesiyle, 1908'de yaşanan, yazarın Hürriyet devrimi adını verdiği devrimci çalkantının karşısında 31 Mart (13 Nisan) 1909'da yaşanan karşı devrim ile bu karşı devrimin yenilgiye uğratılması sonucunda Sultan Abdülhamid'in hal'i (tahttan indirilmesi) gibi iki çok önemli olayı Sungur Savran karşılıklı ilişkileri içinde ele alıyor. Yazar, karşıtların birliği olarak devrim ile karşı devrimin birbirlerini nasıl harekete geçirdiğini ortaya koyuyor. Savran, 31 Mart karşı devriminin yenilgisinin, sol tarihçiler de dâhil olmak üzere, hep Hareket Ordusu'nun isyanı bastırmasına atfedilmiş olduğunu, oysa bu askeri üstünlüğün ardında devrimin halk kitleleri arasında yeniden yükselmesinin belirleyici bir rol oynamış olduğunu vurguluyor.

Bu sayıda iki kitap değerlendirmemiz var. İlkinde, dergimizde ilk kez bir yazısı

yayınlanmakta olan Volkan Sakarya, Kevin Anderson'ın Hegel ile Lenin arasındaki ilişkiyi ve bunun Lenin'in politikası üzerindeki etkisini incelediği *Lenin, Hegel ve Batı Marksizmi* kitabını irdeliyor. Sakarya'ya göre Anderson'ın incelemesi bazı bakımlardan güçlü yanlar içeriyor: devrimlerde üstyapının pasif biçimde adapte olmak yerine olayların gelişimine ciddi etkiler yapması, Lenin'in felsefi kavrayışının siyasi teorisinin biçimlenmesinde oynadığı rolün doğru biçimde kavranması ve kitabın diyalektiği, bütün tartışmanın merkezine yerleştirilmesi. Ama Sakarya'ya göre kitabın zayıf yanları ağır basıyor: Anderson'ın Marx'ın materyalizminin yerine idealizm ile materyalizmin bir sentezini geçirme çabası, Lenin'in *Materyalizm ve Ampiriyo-kritisizm* kitabındaki düşüncesi ile *Felsefe Defterleri*'ni keskin biçimde karşı karşıya getirme eğilimi, Lenin'in 1914 öncesi siyasi düşüncesinde diyalektiğin yerini olduğundan daha zayıf göstermesi. Sakarya, Anderson'ın kitabının bu incelemesiyle, diyalektiğin Marksizm için önemini vurgulamış oluyor. Dergimiz diyalektiğin Marksizm için önemini vurgulayan yazıları geçmişten beri yayınlıyor ve yayınlamaya devam edecek.

Bu sayıda üç yeni yazarımız var. Sayının son yazısı da böyle bir arkadaşımızın. Emre Bayır, Richard Sennett ve Jonathan Cobb'un *Sınıfın Gizli Yaraları* başlığını taşıyan çalışmasını değerlendiriyor. Bayır, her ne kadar kitabın ampirik malzemesi 1970'li yılların başına ait olsa da, meselenin ele alınış tarzının bugün de geçerli bir takım noktaları öne çıkarttığını belirtiyor. Yazarların meselelere yaklaşımının, işçi sınıfının bilincinin oluşumunda sadece işyerindeki ilişki ve pratiklerin değil, aynı zamanda hayatın başka boyutlarında yaşananların da önemli bir etkisi olduğunun ortaya çıkmasını sağlamasını önemsiyor. Yazarımız bu boyutlara çeşitli örnekler veriyor: İşçinin saygıya duyduğu özlem, fedakârlığa sırtını dönen bir yaklaşıma duyduğu öfke, kendisine bir ödül verildiğinde bunun sınıf kardeşliğini bozma olasılığından duyulan çekinme, hepsi önemli örnekler. Bayır kitabın sosyalistlere sınıfı tanımak için çok yararlı ipuçları sağladığını vurguluyor. Burada ilginç olan bir nokta da, Bayır'ın değerlendirdiği kitabı Türkçe'ye kazandıran çevirmenin *Devrimci Marksizm*'in Yayın Kurulu üyesi olan Mustafa Kemal Coşkun olması.

Sonbaharda yeni sayımızda ve umarız yeni devrimlerin eşliğinde, hatta ışığında yeniden buluşmak üzere...